
Resursele umane: rolul și dezvoltarea lor în economia națională

Prof. univ. dr. Constantin ANGHELACHE

Academia de Studii Economice, București, Universitatea „Artifex” din București

Prof. univ. dr. Alexandru MANOLE

Universitatea „Artifex” din București

Conf. univ. dr. Mădălina-Gabriela ANGHEL

Universitatea „Artifex” din București

Drd. Marius POPOVICI

Academia de Studii Economice, București

Abstract

În acest articol, autorii descriu situația resurselor umane din economia României. După prezentarea principalelor caracteristici, cercetarea se orientează către analiza nivelului de pregătire a resursei potențiale, evaluarea utilizării timpului de muncă, activitățile atipice și secundare, populația ocupată, respectiv descurajată, distribuția regională a populației active. Fiecare secțiune include o analiză asupra datelor oficiale, interpretarea rezultatelor și concluzii.

Cuvinte cheie: *muncă, ocupare, pregătire, șomaj, regional*

Analiza situației forței de muncă în România în perioada 2008-2013 este dificilă, datele putând, uneori, să fie contrazise de riscurile greu de anticipat ce pot fi determinate de lipsa unui program anticriză real, care trebuie, în cele din urmă, să fie adoptat, măcar pentru perioada următoare.

Principalele caracteristici

Ultimele date definitive privind populația țării datează de la 30 iunie 2012, când aceasta era de 21.582.000 persoane (nu avem date, nici primare, privind recensământul din octombrie 2011).

Rata de ocupare a populației a fost în 2012 de 55,3%.

Numărul estimat al șomerilor după sistemul BIM, la 30 iulie 2013, a fost de 466.932 persoane.

Din punctul de vedere al nivelului de instruire, constatăm că 67,60% șomeri aveau pregătire primară, gimnazială sau profesională, iar dintre aceștia 192.292 erau femei.

Cu nivel de pregătire liceală și postliceală erau 109.311 șomeri, din care 56.026 femei.

La sfârșitul lunii iulie 2013, populația ocupată era 8.759.150 persoane din care 4.381.100 salariați diferența fiind lucrători pe cont propriu. Salariații lucrau în industrie (1.272.500 persoane), servicii și agricultură (98.300 persoane). În cifre relative, la sfârșitul anului 2012, persoanele de 15 ani și peste reprezentau 58,9% din populația totală a țării.

În luna iulie 2014, populația țării număra în total 19.628 milioane de persoane cu reședința obișnuită în România, față de 16.435 milioane persoane în luna iulie 2013.

Sporul natural al populației înregistrează un excedent de 338 persoane în iulie 2014, față de deficitul înregistrat în luna iulie 2013 de – 2396 persoane.

Natalitatea a înregistrat o creștere de 1,17% fiind 11,4 în iulie 2014, față de 9,7 înregistrată în luna iulie a anului precedent. Rata mortalității stagnează, iar mortalitatea infantilă este în scădere.

În totalul populației de 15 ani și peste, ponderea persoanelor inactive din punct de vedere economic era superioară la femei.

Studiu privind gradul de instruire a populației

Participarea la instruire a populației de 15 ani și peste a fost în 2012 de 10,8%. Pe sexe, proporția a fost apropiată. Diferențe mai accentuate s-au înregistrat pe medii: 13,8% pentru persoanele cu domiciliul în mediul urban față de 6,9% pentru persoanele cu domiciliul în mediul rural.

Rata de participare la cel puțin o formă de instruire a fost de 1,5% pentru persoanele ocupate, 1,2% pentru șomerii BIM și 23,1% pentru persoanele inactive de 15 ani și peste.

Numărul persoanelor care au urmat o formă de instruire în cadrul sistemului național de educație a fost de cca. 1.731 mii persoane. Dintre acestea, ponderile majoritare au fost deținute de femei, de persoanele cu domiciliul în mediul urban și de tineri.

Pentru majoritatea dintre aceste persoane durata totală a instruirii a fost de doi ani și peste. Timpul alocat instruirii a fost, în medie, de 28,1 ore pe săptămână. Cele mai multe persoane care au urmat o formă de instruire și-au desfășurat activitatea instructiv-educativă în săli de curs. Scopul instruirii a fost, în 98,0% din cazuri, pregătirea școlară sau universitară de bază. Proporția persoanelor care au urmat o formă de instruire în vederea formării profesionale era de 5,1% din total.

Din totalul celor care au urmat o formă de instruire în cadrul sistemului național de educație, persoanele ocupate au reprezentat 6,0%, iar șomerii BIM numai 0,8%.

În ceea ce privește domeniile de pregătire, 24,7% au urmat o formă de instruire în domenii specifice activităților industriale, construcții și arhitectură, 23,1% au aprofundat cunoștințe din domeniul social, economic, financiar și juridic, iar 19,1% au urmat programe generale care asigură pregătirea de bază a persoanei.

În afara sistemului național de educație au fost organizate diferite forme de instruire (cursuri, seminarii, conferințe etc.) la care au participat 37,0 mii persoane în vârstă de 15 ani și peste. Dintre participanți, cei mai mulți erau tineri (15-24 ani), ce domiciliau în mediul urban. 54,2% erau femei, iar 34,5% erau persoane ocupate.

Din totalul persoanelor participante la o astfel de formă de educație, 60,9% s-au instruit simultan, în afara și în cadrul sistemului național de educație. Preponderente în această categorie au fost persoanele cu domiciliul în mediul urban (71,4%) și cele de sex masculin (58,8%).

Instruirea în domeniul științelor sociale, economice, financiare și juridice pentru 21,1% din cazuri a fost cea mai recentă formă de pregătire din afara sistemului național de educație. În domeniul studiului limbilor străine erau cuprinse 14,0 % din cazuri.

Pentru cea mai recentă formă de instruire urmată, scopul urmărit prin continuarea studiului în afara sistemului național de educație a vizat latura profesională.

Considerații privind utilizarea timpului de lucru

În anul 2013, durata medie obișnuită a săptămânii de lucru pentru populația ocupată a fost de 40,1 ore/săptămână, iar durata medie efectivă, de 38,5 ore/săptămână.

Persoanele care au lucrat cu program complet au reprezentat peste 90% din totalul populației ocupate. Durata obișnuită a săptămânii de lucru a fost de cel puțin 40 ore pentru 84,8% din aceste persoane, iar pentru 65,3% durata efectivă a săptămânii de lucru a fost de 40 ore.

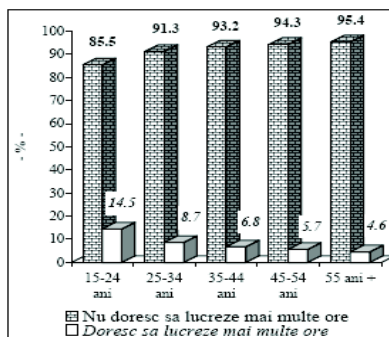
Numărul celor ocupați cu program parțial de lucru a fost de 784 mii persoane. Cea mai mare parte locuiau în mediul rural, erau lucrători pe cont propriu, iar 40,6% erau femei.

Persoanele cu program parțial și cele cu program complet, dar care au lucrat mai puțin de 40 ore pe săptămână reprezentau 21,1% din totalul populației ocupate. Această pondere era mai ridicată pentru femei și pentru cei cu domiciliul în mediul rural.

În perioada analizată au lucrat cu program complet de lucru 75,8% dintre salariați și 93,1% dintre patroni, 70,6% dintre lucrătorii familiali neremunerați și 70,5% dintre lucrătorii pe cont propriu. Dintre salariații cu program complet 85% au lucrat efectiv 40 ore pe săptămână, în timp ce pentru 56,4% dintre patronii cu program complet de lucru durata efectivă a săptămânii de lucru a fost de peste 40 ore pe săptămână.

În perioada analizată, 574 mii persoane doreau să lucreze cu program de lucru mai lung decât în prezent, având sau nu aceeași ocupație.

Structura populației privind opțiunea zilei de lucru pe vârste

Sursa de date: Institutul Național de Statistică,
Buletinul Statistic Lunar nr. 7/2015.

Ponderea persoanelor care doreau să lucreze un număr mai mare de ore decât în prezent în totalul populației ocupate era de 6,9%. Acest indicator a atins valori mai ridicate pentru persoanele de sex masculin, pentru cele din mediul rural și pentru tineri. Din această categorie de persoane aproape trei sferturi locuiau în mediu rural și erau de sex masculin.

Câteva precizări privind activitățile atipice

Numărul persoanelor care și-au desfășurat activitatea principală în perioade atipice ale zilei sau săptămânii de lucru, respectiv seara, noaptea, sâmbăta sau duminica a fost de 2.176 mii. Persoanele care au desfășurat muncă atipică reprezentau 51,3% din totalul populației ocupate. Cele mai multe erau de sex masculin, locuiau în mediul rural și aveau vârsta cuprinsă în intervalul 25-54 ani.

Distribuția după tipul muncii prestate arată că majoritatea acestor persoane și-au desfășurat activitatea în zilele de sâmbătă, indiferent dacă au prestat sau nu și alte forme ale muncii atipice (seara, noaptea sau în zilele de duminică).

Analiza pe sectoare de activitate ale economiei naționale relevă că, în totalul celor care au desfășurat muncă atipică, 51,9% lucrau în ramuri neagricole. Aproape un sfert dintre salariați au lucrat în schimburi; din totalul acestora, majoritatea locuiau în mediul urban, erau de sex masculin, aveau vârsta cuprinsă în intervalul 35-44 ani, iar 8,4% erau tineri (15-24 ani).

Persoanele salariate care au lucrat în schimburi dețineau ponderi semnificative în totalul salariaților din: industria extractivă, hoteluri și restaurante, sănătate și asistență socială, transport, depozitare și comunicații, industria prelucrătoare, energie electrică și termică, gaze și apă și comerț.

Din totalul salariaților care au lucrat în schimburi, femeile dețineau majoritatea în activitatea de sănătate și asistență socială, comerț, hoteluri și restaurante, învățământ și intermediari financiare.

Un alt fel de muncă atipică îl reprezintă și munca la domiciliu. Din totalul persoanelor ocupate 1,2% și-au desfășurat activitatea principală la domiciliu.

Cele mai multe dintre persoanele care au lucrat la domiciliu au activat ca lucrători operativ în servicii și comerț și ca meșteșugari, lucrători calificați în meserii de tip artizanal, de reglare și întreținere a mașinilor și instalațiilor.

Semnificația activităților secundare

În anul 2013, 249,3 mii persoane au desfășurat și activități secundare, îndeosebi în sectorul agricol.

Populația cu activități multiple reprezenta 3,1% din populația ocupată, ponderile cele mai mari înregistrându-se în rândul populației masculine, al celei din mediul rural, precum și în cel al absolvenților de învățământ profesional. Creșterea procentajului celor cu activități secundare sau multiple are la bază reducerea salariilor și introducerea noului cod al muncii.

Majoritatea persoanelor ocupate cu activități multiple locuiau în mediul rural și erau persoane de sex masculin.

Dintre persoanele care în activitatea secundară erau lucrători pe cont propriu sau lucrători familiari neremunerați, 85,9% locuiau în mediul rural.

Persoanele ocupate care au avut statutul de salariat, atât în activitatea principală, cât și în cea secundară, au reprezentat numai 6,2% din totalul celor cu activități multiple.

Pe grupe de vârstă, majoritatea celor ce desfășurau activități secundare erau adulți.

Durata medie aferentă activității secundare a fost de 12,8 ore pe săptămână.

Activitatea secundară corelată cu nivelul de educație absolvit relevă că, dintre persoanele ocupate care realizau activități multiple, 35,1% erau absolvenți ai

învățământului profesional, complementar sau de ucenici, iar 30,8% au fost absolvenți ai învățământului liceal.

Din totalul celor care desfășurau activități secundare în mediul urban, cele mai numeroase erau persoanele cu studii liceale inclusiv treapta I, precum și persoanele cu studii superioare.

În mediul rural ponderile cele mai mari erau deținute de absolvenții învățământului profesional, complementar și de ucenici, precum și de absolvenții învățământului liceal, inclusiv treapta I.

Populația inactivă

Populația inactivă a fost de 11.812 mii persoane, reprezentând 54,7% din populația totală. Persoanele inactive cu domiciliul în mediul urban au deținut majoritatea, iar femeilor le-a revenit o pondere superioară celei a bărbaților.

Populația inactivă de 15 ani și peste a fost de 8.348 mii persoane. Dintre acestea, 59,5% erau femei, 68,9% erau persoane în vârstă de muncă (15-64 ani), iar 48,8% locuiau în mediul urban. Din totalul persoanelor inactive de 15 ani și peste, mai mult de un sfert erau tineri (15-24 ani).

Analizând distribuția populației inactive de 15 ani și peste pe categorii de inactivitate se observă că pensionarii și beneficiarii de ajutor social reprezintă cu puțin peste jumătate din total și provin din mediul urban. Elevii și studenții de 15 ani și peste au deținut aproape un sfert din populația inactivă din aceeași categorie de vârstă.

Din populația inactivă de 15 ani și peste, 376 mii erau persoane inactive care au declarat fie că nu au căutat un loc de muncă, dar erau disponibile să înceapă lucrul, fie că au căutat un loc de muncă, dar nu erau disponibile să lucreze.

Acestea erau în mare proporție femei, locuiau în mediul urban, și se situau în grupa de vârstă 15-34 ani.

Populația descurajată

Persoanele descurajate (persoanele inactive care, deși erau disponibile să lucreze, nu au întreprins nimic pentru a căuta de lucru, fiind convinse de insuccesul lor pe piața forței de muncă) constituie o categorie defavorizată a pieței forței de muncă românești, alături de șomeri și de persoanele subocupate. Din numărul total al persoanelor descurajate, 71,9% erau femei cu domiciliul în mediul urban. Categoriile de persoane descurajate cu ponderile cele mai mari în total aparțineau grupelor de vârstă 15-24 ani și 25-34 ani.

Persoanele descurajate au reprezentat 0,9% din totalul populației de 15 ani și peste și 1,3% din totalul populației în vârstă de muncă.

Ponderea majoritară în totalul persoanelor descurajate au deținut-o cele care nu au căutat un loc de muncă, restul fiind reprezentat de cele care au căutat un loc de muncă, dar nu au întreprins nimic pentru aceasta.

Analizând motivul principal al descurajării pentru persoanele care nu caută un loc de muncă, reiese că 58,6% dintre acestea cred că nu au acces pe piața forței de muncă deoarece au căutat altă dată și nu au găsit de lucru, 24,3% cred că nu există locuri de muncă libere sau nu știu unde să-și caute de lucru, iar 9,4% sunt descurajate din cauza vârstei; o pondere mică o dețin persoanele care nu caută de lucru pentru că nu se simt pregătite profesional.

Distribuția regională a populației active

Repartizarea populației de 15 ani și peste după participarea la activitatea economică pe regiuni de dezvoltare este prezentată în tabelul de mai jos. Raportul de dependență economică (numărul persoanelor inactive și în șomaj ce revin la 1.000 persoane ocupate) a atins valoarea cea mai ridicată în regiunea Centru și valoarea cea mai scăzută în regiunea București-Ilfov.

Cele mai ridicate rate de activitate ale populației de 15 ani și peste s-au înregistrat în regiunile Nord-Est și Sud-Vest Oltenia, iar cele mai scăzute în regiunile Centru și Sud-Est. Persoanele de sex masculin au înregistrat rate de activitate mai ridicate față de cele de sex feminin în toate regiunile țării.

În regiunea Nord-Est rata de activitate pentru persoanele din mediul rural a fost mai mare comparativ cu mediul urban; la polul opus se situează regiunea Centru, unde rata de activitate din mediul rural este devansată de cea înregistrată în mediul urban.

Rata de activitate a populației în vârstă de muncă s-a situat între valori ridicate în regiunile Nord-Vest și Nord-Est.

Rata de ocupare a populației de 15 ani și peste a fost mai ridicată pentru populația masculină decât pentru cea feminină în toate regiunile țării și exceptând regiunile Centru și București-Ilfov, pentru mediul rural față de mediul urban. În regiunea Nord-Vest s-a înregistrat aceeași rată de ocupare în ambele medii de rezidență.

Structura populației de 15 ani și peste după participarea la activitatea economică, pe regiuni

Regiunea	Populația de 15 ani și peste (mii persoane)	din care:		
		Persoane ocupate	Șomeri BIM	Persoane inactive
		(procente)		
TOTAL	18.250	49,8	3,9	46,3
Nord-Est	3.062	52,9	3,1	44,0
Sud-Est	2.412	47,2	4,4	48,4
Sud-Muntenia	2.819	49,3	5,8	44,9
Sud-Vest Oltenia	1.950	52,3	4,2	43,5
Vest	1.641	49,2	3,3	47,5
Nord-Vest	2.288	48,8	3,0	48,2
Centru	2.136	46,6	4,6	48,8
București-Ilfov	1.942	51,7	2,0	46,3

Sursa de date: Institutul Național de Statistică, Buletinul Statistic Lunar nr. 7/2015.

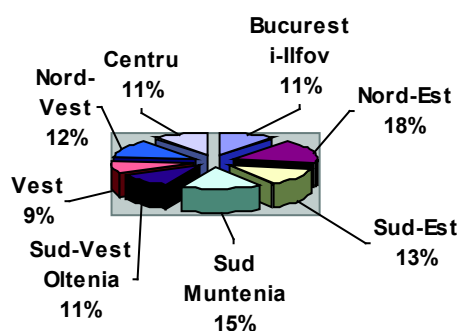
Rata de ocupare a populației în vârstă de muncă a atins cele mai ridicate valori în regiunile București-Ilfov și Nord-Est, iar cele mai scăzute în regiunile Centru și Sud-Est.

Indiferent de regiune, rata de ocupare a bărbaților în vârstă de muncă a fost mai mare decât cea femeilor; diferența între cele două rate avea valori cuprinse între 5,3 puncte procentuale în regiunea Nord-Est și 17,7 puncte procentuale în regiunea Sud-Est.

Rata de ocupare a persoanelor în vârstă de muncă din mediul urban a depășit-o pe cea din mediul rural numai în regiunile Centru și București-Ilfov; iar în regiunea Nord-Est rata de ocupare din mediul rural era mai mare decât cea din mediul urban.

În cinci din cele opt regiuni, ponderea populației ocupate din mediul urban era superioară celei din mediul rural. Regiunea București-Ilfov, prin specificul ei, înregistra cea mai ridicată valoare: 93,6% dintre persoanele ocupate locuiau în mediul urban. Între cele trei regiuni în care populația ocupată se regăsea cu preponderență în mediul rural, regiunea Nord-Est se află pe primul loc.

Rata de ocupare pe regiuni

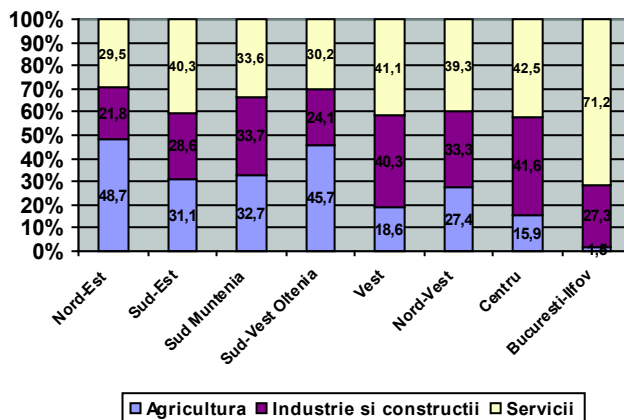

Sursa de date: Institutul Național de Statistică, Buletinul Statistic Lunar nr. 7/2015.

Din distribuția populației ocupate pe grupe de vârstă în fiecare din cele opt regiuni de dezvoltare se observă că regiunea București-Ilfov înregistra cea mai mare pondere a persoanelor ocupate în vârstă de 25-54 ani, respectiv cele mai mici ponderi ale tinerilor și persoanelor de 55 ani și peste. În regiunea Sud-Vest Oltenia, 20,9% dintre persoanele ocupate aveau 55 ani și peste, la polul opus situându-se regiunea Centru, cu o pondere de 9,9%, însă cu o proporție a tinerilor de 9,5%.

Distribuția populației ocupate după nivelul de educație evidențiază că peste 60% dintre persoanele ocupate din fiecare regiune aveau nivel mediu de educație (postliceal, liceal sau profesional), cu excepția a trei regiuni: Nord-Est, Sud-Vest Oltenia și București-Ilfov. Regiunea Centru deținea cea mai însemnată proporție a populației ocupate cu nivel mediu de educație. În regiunea București-Ilfov s-a înregistrat cea mai mare pondere a absolvenților de învățământ superior, la cealaltă extremă situându-se regiunea Sud Muntenia, unde această pondere a fost de 3,3 ori mai mică. În ceea ce privește nivelul redus de educație (gimnazial, primar și fără școală absolvită) ponderea cea mai mare o deținea regiunea Nord-Est. Pe sectoare de activitate ale economiei naționale se observă că în regiunile Sud-Vest Oltenia și Nord-Est s-au înregistrat cele mai mari ponderi ale persoanelor care lucrau în sectorul agricol. În regiunile Vest și Centru, 41,6% și respectiv 40,3% dintre persoanele ocupate își desfășurau activitatea în industrie și construcții. Populația ocupată în servicii deținea ponderi semnificative în regiunile Centru, Sud-Est, Nord-Vest, Vest, dar mai ales în regiunea București-Ilfov, unde populația ocupată în servicii reprezenta 71,2% din total. Analizând structura populației după statutul profesional, se constată că salariații dețineau ponderile cele mai mari în regiunile București-Ilfov, Centru și Vest, iar cele mai mici în regiunile Nord-Est și Sud-Vest Oltenia.

Structura pe regiuni și domenii a ocupării forței de muncă în 2015

Sursa de date: Institutul Național de Statistică.

Ponderea patronilor în totalul populației ocupate a variat între 2,9% în regiunea București-Ilfov și 1,3% în regiunile Sud-Vest Oltenia și Nord-Vest.

Regiunile în care lucrătorii pe cont propriu și lucrătorii familiali neremunerați dețineau ponderi semnificative în totalul populației ocupate au fost Nord-Est și Sud-Vest Oltenia.

Regiunea Sud Muntenia concentra aproximativ o cincime din totalul șomerilor BIM, urmată de regiunea Nord-Est. Cea mai mică pondere o deținea regiunea București-Ilfov, cu numai 38.840 șomeri BIM.

O serie de alte aspecte privind populația activă, populația ocupată, gradul de instruire etc. sunt pe larg tratate în capitoul unu al lucrării.

Bibliografie selectivă

- Anghelache, C. (2015). *România 2015. Starea economică pe calea redresării*, Editura Economică, București
- Balogh, P., Golea, P. (2010). *Influence of Population Decline in Romania on Human Resources Management*, Ovidius University Annals, Economic Sciences Series, Volume (Year): X (2010), Issue (Month): 2 (October), pp. 23-25
- Demyen, S., Lala Popa, I. (2014). *Perspectives And Trends Regarding The Key Indicators Of Human Resource Performance Management In Romania*, Annals of Computational Economics, Volume (Year): 1 (2014), Issue (Month): 42, pp. 115-122
- Nicolae, S. (2014). *The Impact Of The Economic Crisis On Human Resource In Romania*, Manager, Volume (Year): 20 (2014), Issue (Month): 1 (December), pp. 80-91
- Stoika, R. (2012). *Future Policy Actions In Continuous Training Of Human Resources. Case Study: Romania*, Proceedings of the INTERNATIONAL MANAGEMENT CONFERENCE, Volume (Year): 6 (2012), Issue (Month): 1 (November), pp. 363-369
- Stoika, R., Nen, M. (2014). *Future Strategies In Human Resources. Study Case: Romania*, Balkan Region Conference on Engineering and Business Education, Volume (Year): 1 (2014), Issue (Month): 1 (August), pp. 569-572
- www.INSSE.ro